

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор університету

Богдан БУЯК

27. 04. 2023 р.

**ДОДАТКОВА ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ДО АСПІРАНТУРИ
ПРИ ВСТУПІ НА НАВЧАННЯ
для здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта**

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 та Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2023 році» від 15. 03. 2023 року № 276 (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/vstupna-kampaniya-2023/umovi-prijomu-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-2023-roku>), «Правил прийому до аспірантури та докторантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на 2023 рік» (<https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/pravila-vstupu-do-asp-ranturi.php>).

Оцінювання додаткового вступного випробування здійснюється таким чином: «зараховано» або «не зараховано». У тому випадку, коли за додаткове вступне випробування вступник отримав оцінку «не зараховано», він не допускається до вступного іспиту зі спеціальності і позбавляється права брати участь у конкурсі.

Додаткова програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 7 від 19 квітня 2023 р.).

Загальна характеристика програми вступного іспиту.

Програма вступного випробування включає:

1. Пояснювальну записку.
2. Критерії оцінювання знань вступника.
3. Зміст програми та перелік питань.
4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Пояснювальна записка

Метою вивчення програми є, насамперед, діагностика теоретичних і прикладних знань пошукувачів наукового ступеня в галузі дошкільної освіти: вікових та типологічних особливостей розвитку дітей раннього та дошкільного віку, умов та основних дидактичних закономірностей побудови освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі, змісту сучасних програм розвитку дітей в дошкільних освітніх закладах різного типу, принципів підходів до реалізації освітніх стандартів і впровадження нових освітніх технологій; засобів перевірки якості освітнього процесу та рівня життєвої компетентності дітей, розвитку творчого потенціалу дітей, форми педагогічного просвітництва батьків дітей дошкільного віку та широкої громадськості, досягнень вихователів-практиків в нашій країні та за кордоном тощо.

Під час вступного випробування абітурієнти мають продемонструвати свою обізнаність у сучасній проблематиці наукових досліджень в галузі дошкільної освіти, спрямованості та змісті вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій, досягненнях практики. Оскільки іспит є також засобом діагностики рівня мотивації та стану готовності вступників до самостійної дослідницької діяльності в галузі дошкільної освіти, під час відповіді на екзаменаційні питання, вступники мають показати вміння аналізувати текст, виокремлювати проблему, визначати завдання та логіку наукового дослідження, обґрунтувати думку, стисло формулювати та чітко висловлювати судження.

Під час підготовки до екзамену вступник повинен:

знати: основні принципи, парадигми, концепції дошкільної освіти; її методологічну основу; вимоги до змісту дошкільної освіти відповідно до БКДО, Типових освітніх програм ЗДО; особливості освітнього процесу у ЗДО; ключові компетентності та наскрізні вміння дітей дошкільного віку; форми організації навчання, методи, технології дошкільної освіти та їх класифікації; особливості виховання дітей з особливими освітніми потребами; методи, класифікації методів науково-педагогічних досліджень проблем дошкільної освіти; структуру, зміст, форми й методи дошкільної освіти у зарубіжних країнах.

вміти: здійснювати цілеутворення відповідно до змісту й форм дошкільної освіти; реалізовувати діагностику освітніх досягнень дітей; створювати здоров'язбережувальне середовище у ЗДО; використовувати інноваційні методи й технології дошкільної освіти; обирати й застосовувати методи досліджень як засоби вивчення ефективності освітнього процесу у ЗДО.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ ВСТУПНИКА.

Шкала оцінювання відповідей абітурієнтів на питання теоретичного та практичного змісту розміщується в діапазоні від 100 до 200 балів і розподіляється на п'ять рівнів:

- 1) високий,
- 2) достатній;
- 3) задовільний;
- 4) низький,
- 5) дуже низький.

Критерії оцінювання представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень	Бальна оцінка	Характеристика відповідей вступника	
		На запитання теоретичного змісту	На запитання практичного змісту
Високий	200 – 190	Абітурієнт дає повну та розгорнуту відповідь на	Абітурієнт демонструє високі знання розуміння

		питання білету, демонструє вільне володіння понятійним апаратом, повністю розкриває суть поставленого питання, добре орієнтується у міжпредметних зв'язках, наводить приклади.	предмету, мети і завдань педагогіки дошкільної освіти, вміє здійснювати цілеутворення відповідно до змісту й форм дошкільної освіти; реалізовувати методи діагностику освітніх досягнень дітей; використовувати інноваційні методи й технології дошкільної освіти, обирати методи досліджень актуальних проблем дошкільної школи, окреслює шляхи саморозвитку.
Достатній	189 – 175	У відповідях допускаються неточності або незначні помилки, проте абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, логічно обґрунтовує свої міркування.	Абітурієнт добре визначається з методами та прийомами дослідження проблем дошкільної освіти та діагностики освітніх досягнень дітей, наводить приклади з власної практичної діяльності, але припускає неточності у описанні процедури проведення дослідження, реалізації сучасних технологій дошкільної освіти, визначенні шляхів саморозвитку.
Задовільний	174 – 160	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, переважно відтворюють знання на рівні запам'ятовування. Знання з предмету є неповними, абітурієнт плутається у визначеннях, втрачає логіку та послідовність розкриття питання, не наводить приклади.	Абітурієнт допускається помилок щодо здійснення цілеутворення, плутається у методах дослідження або їх виборі, не наводить приклади, недостатньо відстежує зв'язки між ефективністю освітнього процесу та сучасними технологіями дошкільної освіти; припускається помилок у визначенні технологій для формування ключових компетентностей та наскрізних умінь дітей дошкільного віку, визначенні шляхів саморозвитку.
Низький	159 – 145	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання білету, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Він не володіє основним термінологічним апаратом дисципліни, демонструє відсутність умінь міркувати,	Абітурієнт демонструє відсутність вмінь обирати й застосовувати методи дослідження, оцінки освітніх досягнень дітей та низький рівень здійснення цілеутворення й володіння технологіями дошкільної освіти, їх вибору для формування ключових

		робити висновки.	компетентностей та наскрізних умінь дітей дошкільного віку.
Дуже низький	144 – 100	Абітурієнт допустив грубі помилки, зовсім не розкрив змісту питання, відповідь відсутня.	Абітурієнт демонструє відсутність знань, практичних умінь і навичок.

Тривалість підготовки до екзамену складає 1 год.

Форма випробування – усна.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ТА ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

Державні нормативно-правові документи про освіту.

Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), Концепція дошкільної освіти, програми навчання і виховання дітей дошкільного віку: «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Соняшник», «Я у світі», «Впевнений старт».

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Природничо-наукові основи дошкільної педагогіки

Дошкільна педагогіка як галузь педагогічних знань. Предмет і об'єкт дошкільної педагогіки. Основні педагогічні категорії дошкільної педагогіки. Завдання дошкільної педагогіки. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками. Методологія, джерела, методи наукових досліджень дошкільної педагогіки. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки на сучасному етапі.

Загальні закономірності виховання і розвитку дітей в період дошкільного дитинства

Дошкільне дитинство – унікальний період розвитку людини. Видатні педагоги (К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова та ін.) про особливості розвитку дітей у період дошкільного дитинства. Розвиток, виховання і соціалізація дошкільника. Вікова періодизація. Вікові та індивідуальні особливості.

Становлення і розвиток науки про дошкільне виховання

Розвиток теорії про суспільне дошкільне виховання. Платон, Аристотель про суспільне і сімейне виховання дітей в дошкільний період. «Материнська школа» Я.А. Коменського. Перші спроби організації дошкільних закладів Р. Оуена, Ф. Фребеля. Принципи народності та природовідповідності К.Д. Ушинського. Теорія і практика виховання в системі М. Монтесорі. Концепція національного дитячого садка С. Русової.

Сучасна система дошкільної освіти

Дошкільні заклади в системі національної освіти. Типи дошкільних

навчальних закладів, їх функції. Програми виховання і навчання дітей. Підготовка педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти.

Особливості розвитку і виховання дітей раннього віку

Особливості періоду раннього дитинства: швидкий темп розвитку, тісна взаємообумовленість фізичного і психічного розвитку, особливості ВНД дітей перших 3-х років життя. Завдання виховання дітей перших 3-х років життя і специфіка їх реалізації в різних напрямках виховної роботи. Педагогічні вимоги до виховання дітей перших 3-х років життя. Організація перших днів перебування дитини в дошкільному навчальному закладі, робота з батьками в цей період.

Розвиток і виховання дітей раннього віку

Психофізичний розвиток дитини 1-го року життя. Вікові етапи та характеристика розвитку дітей 1-го року життя. Завдання виховання на кожному етапі розвитку. Режим життя дітей 1-го року життя, методика організації режимних процесів: організація і методика годування, вдягання, укладання, привчання до охайності. Умови для самостійної діяльності: набір іграшок і посібників. Організація і методика проведення індивідуальних ігор-занять та ігор-занять підгрупами. Характеристика розвитку дітей 2-го року життя; лінії розвитку та завдання виховання. Організація життя і виховання дітей; особливості побудови режиму дня. Методика організації життєдіяльності дітей 2-го року життя. Виховання самостійності. Види діяльності дітей 2-го року життя, їх місце в режимі дня та методика організації і проведення. Гра-заняття з дітьми 2-го року життя, методика їх організації і проведення. Характеристика розвитку дитини 3-го року життя. Провідні лінії розвитку і завдання виховання. Поняття про кризу в розвитку дітей 3-го року життя. Поява «Я» у дитини як самовідчуття. Режим дня дітей 3-го року життя. Методика організації і проведення режимних процесів. Види і методика організації та проведення ігор-занять з дітьми 3-го року життя. Організація самостійної діяльності дітей третього року життя: ігрова діяльність, активна рухова діяльність, самообслуговування, самостійна художня діяльність.

Історія педагогіки дошкільної освіти.

Мета та завдання. Головні принципи історії педагогіки. Історія зарубіжної школи і педагогіки. Виникнення виховання у первісному суспільстві. Виховання й шкільництво у Стародавній Греції. Афінська та спартанська системи виховання. Педагогічні погляди та діяльність Я. А. Коменського. Ідеї вільного виховання в творчості Ж.-Ж. Руссо. Теорія елементарної освіти.

Зміст і методи виховання дітей дошкільного віку.

Мета і завдання різнобічного виховання дітей дошкільного віку .

Ідеал і мета виховання. Загальна характеристика складових частин виховання дітей дошкільного віку, їх завдання. Єдність і взаємозв'язок складових частин виховання.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку

Основи теорії фізичного виховання дітей. Поняття «фізичне виховання» і

«фізичний розвиток». Розвиток теорії фізичного виховання (Я.А. Коменський, П.Ф. Лесгафт, Ю.А. Аркін, М.Є. Шейко, Т.І. Дмитренко, Е.С. Вільчковський, О.Л. Богініч та ін.). Народна педагогіка про фізичне виховання дітей. Завдання фізичного виховання дітей. Засоби фізичного виховання: гігієнічні фактори, сили природи та спеціальні фізичні вправи. Режим дня дитини, особливості його побудови і організації в дошкільних навчальних закладах і вдома. Педагогічні вимоги до організації режиму дня. Виховання культурно-гігієнічних навичок. Поняття про культурно-гігієнічні навички, їх значення в житті людини. Види, обсяг і зміст культурно-гігієнічних навичок. Умови формування культурно-гігієнічних навичок в різних вікових групах.

Розумове виховання дітей дошкільного віку

Необхідність розумового розвитку дітей дошкільного віку.

Розумове виховання і розумовий розвиток. Розвиток теорії розумового виховання дітей. Народна педагогіка про розумове виховання. Розумове виховання дітей в працях західноєвропейських, російських та українських педагогів (Я.А. Коменського, Й.Г.Песталоцці, Ф. Фребеля, М. Монтессорі, К.Д. Ушинського, С.Ф. Русової, Є.І. Тихеевої, Л.С. Виготського та ін.). Сучасні дослідження про розумове виховання та розумовий розвиток дітей дошкільного віку (Г.С. Костюк, В.К. Котирло, С.О. Ладивір та ін.). Завдання, зміст засоби розумового виховання дітей. Сенсорне виховання як основа розумового розвитку дітей. Завдання, зміст та методи сенсорного виховання дітей дошкільного віку.

Моральне виховання дітей дошкільного віку

Моральне виховання і моральний розвиток. Психолого-педагогічні передумови та особливості морального розвитку дитини. Видатні педагоги про моральне виховання дошкільників (Я.А. Коменський, Й.Г.Песталоцці, К.Д. Ушинського, С.Ф. Русова, В.О. Сухомлинський та ін.). Сучасні дослідження про можливості морального розвитку і морального виховання дошкільників (О.І. Кульчицька, З. Богуславська, О.В. Проскура, М.Д. Виноградова, Т.І. Поніманська, Л.В. Артемова та ін.). Завдання морального виховання, методи морального виховання, зміст, засоби морального виховання дітей дошкільного віку. Народна педагогіка про моральне виховання дітей.

Трудове виховання дітей дошкільного віку

Теоретичні основи трудового виховання дітей дошкільного віку. Наукові дослідження із питань трудового виховання дошкільників (З.Н. Борисова, Я.З. Неверович, Т.В. Введенська, В.О. Павленчик, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін.). Своєрідність праці дітей дошкільного віку. Завдання трудового виховання. Методи трудового виховання дітей дошкільного віку: ознайомлення з працею дорослих, організація праці дітей. Види дитячої праці: самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, ручна (художня) праця. Зміст трудової діяльності дітей дошкільного віку. Форми дитячої праці: доручення, чергування, колективна праця. Трудові доручення, їх особливості, значення, види, зміст і методика керівництва. Чергування, їх виховне значення, види

організація і методика керівництва в різних вікових групах. Колективна праця, її виховане значення, зміст, види колективної праці (праця поруч, загальна, сумісна). Умови виховання дошкільників у праці. Засоби трудового виховання. Створення в сучасному дошкільному навчальному закладі та сім'ї умов для праці дітей, з урахуванням українських народних традицій.

Естетичне виховання дітей дошкільного віку

Поняття «естетика», «естетичний розвиток», «естетичне виховання», їх взаємозв'язок. Розвиток теорії естетичного виховання. Сучасні дослідження проблеми естетичного виховання дошкільників (Н.О.Ветлугіна, Т.П. Казакова, Г.В. Сухорукова та ін.). Завдання естетичного виховання. Засоби естетичного виховання: естетика побуту, природа, праця, гра, іграшка, художня література, мистецтво, свята, розваги. Форми організації естетичного виховання: самостійна художня діяльність, заняття, екскурсії, театралізовані ігри, ігри-драматизації, свята та розваги, художня праця.

Виховання дітей у грі

Теорія гри Теорії походження гри (К. Грос, З. Фрейд, С. Холл, В. Плеханов, Д. Ельконін та ін.). Соціальна природа дитячої гри. Гра – провідна діяльність дошкільників. Сучасні дослідження про особливості дитячої гри та її роль у формуванні особистості дитини.

Гра – засіб виховання і розвитку дітей. Місце гри в педагогічному процесі дошкільного навчального закладу. Взаємозв'язок гри, праці та навчання. Класифікації дитячих ігор. Класифікація за К. Гросом, Ж. Піаже, К. Гарвеєм, П. Лесгафтом, С. Русовою. Класифікація ігор за С. Новосьоловою, сучасна класифікація ігор.

Творчі ігри дошкільників

Творчі ігри (сюжетно-рольові, будівельні, театралізовані), їх розвиток в дошкільному віці. Виховне значення творчої гри, її особливості: уявлювана ситуація, творчий характер, наявність ролей, довільність дій, специфічні мотиви, соціальні відносини. Форми взаємодії дітей у творчій грі: ігри поруч, взаємодія з іншими, об'єднання дітей на основі інтересу і симпатії. Творчі сюжетно-рольові ігри, їх своєрідність та значення у вихованні дітей. Особливості сюжетно-рольових ігор дітей різного віку. Відображувальна гра – початкова стадія сюжетно-рольової гри. Комплексний метод керівництва іграми дітей раннього віку (К.В. Зворигіна). Стадії розвитку гри дітей дошкільного віку. Особливості організації ігрової діяльності дошкільників в різних вікових групах. Принципи прямого та опосередкованого керівництва сюжетно-рольовою грою. Добір та виготовлення іграшок відповідно до потреб дітей та гри. Театралізовані ігри, їх особливості та розвивально-виховне значення. Види театралізованих ігор: режисерські та драматизації. Методи підготовки дітей до театралізованих ігор,

Педагогічне керівництво театралізованими іграми. Будівельно-конструктивні творчі ігри, їх своєрідність та освітньо-виховне значення. Умови вимкнення будівельних ігор. Методика керівництва будівельно-конструктивними творчими іграми в різних вікових групах. Гра з природнім матеріалом: гра з водою, гра з піском, гра зі снігом. Створення умов для ігор з природними матеріалом. Роль вихователя у розвитку ігрової діяльності дітей.

Дидактичні ігри дошкільників

Дидактичні ігри, їх своєрідність та освітньо-виховне значення. Функції дидактичних ігор. Особливості організації та керівництва дидактичними іграми в різних вікових групах. Комп'ютерна гра як різновид дидактичної гри. Поняття про комп'ютерно-ігровий комплекс. Комп'ютерні ігри-заняття. Педагогічні, гігієнічні вимоги до обладнання комп'ютерно-ігрового середовища.

Іграшки та їх педагогічне значення

Іграшка – засіб розвитку гри, Роль іграшки в задоволенні потреби дитини в грі, в здійсненні задумів. Освітньо-виховний вплив іграшки. Історія іграшки як предмета мистецтва та засобу виховання. Види іграшок, вимоги до них. Народні іграшки, їх історія, освітньо-виховне значення, види.

Загальні основи дошкільної дидактики

Дошкільна педагогіка про навчання як засіб розумового виховання. Суть процесу навчання, його особливості в дошкільному віці. Поняття “навчальна діяльність”, структура навчальної діяльності: навчальне завдання, планування, мотиви, навчальні дії, контроль, оцінка. Народна дидактика, Видатні педагоги (Я.А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, Є.І. Тихеева, О.П. Усова та ін.) про навчання дошкільників. Зміст навчання дітей. Ознайомлення дітей з оточуючим світом. Зміст знань про оточуюче життя, вимоги до їх відбору, формування системи знань.

Дошкільний заклад, сім'я школа

Педагогічний процес в дошкільному навчальному закладі. Функції педагогічного процесу: навчальна, виховна, розвивальна. Закономірності педагогічного процесу: організаційна єдність навчання, виховання і розвитку, змістовна, організаційна та оперативно-технологічна цілісність, динамічність, єдність внутрішніх мотивів, зовнішніх і педагогічних стимулів, залежність досягнутого рівня розвитку особистості від спадковості, взаємозв'язок суттєвого, логічного і практичного. Складові педагогічного процесу: цілеспрямована педагогічна діяльність педагога, дитина, як об'єкт і суб'єкт педагогічної взаємодії; педагогічного впливу, зміст педагогічного процесу; організаційно-управлінський комплекс; педагогічна діагностика; результат педагогічного процесу; організація взаємодії з суспільним і природнім середовищем. Розвивальне середовище в дошкільному навчальному закладі його складові. Особливості педагогічного процесу в дошкільному навчальному

закладі, наявність головних структурних компонентів: гра, праця, навчальна діяльність. Організація життєдіяльності дітей в різних вікових групах (I і II половини дня). Розвивальне середовище як складова педагогічного процесу. Складові розвивального середовища. Планування педагогічного процесу. Види планування: перспективне і поточне. Значення планування. Принципи планування: актуальність, науковість і логічність, перспективність, повторюваність і концентричність, систематичність і послідовність. Планування у різновікових групах.

Наступність в роботі дошкільного закладу, сім'ї і школи

Співробітництво дошкільного навчального закладу, школи і родини з метою підготовки дитини до школи. Проблема наступності в теоріях Я.А. Коменського, Й.Г. Песталоцці, М. Монтесорі, К.Д. Ушинського, С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського. Встановлення наступності у змісті, формах і методах навчання. Поняття готовності дитини до навчання в школі. Наукові дослідження проблеми готовності дитини до шкільного навчання (О.В. Запорожець, Г.О. Люблінська, О. Проскура та ін.). Характеристика загальної і спеціальної готовності дитини до школи в контексті впровадження НУШ. Адаптація до шкільного навчання. Форми зв'язку дошкільного навчального закладу і школи.

ДИТЯЧА ПСИХОЛОГІЯ

Психічний розвиток дітей дошкільного віку як предмет дитячої психології. Предмет дитячої психології, її зміст, основні напрями, завдання науки. Місце дитячої психології в системі наук про дитину. Методологія і принципи організації психологічних досліджень, їх планування та проведення. Етапи дослідження їх завдання і зміст. Етика психологічних досліджень. Поняття про психічний розвиток, його зміст, основні закони розвитку. Динамічні характеристики розвитку: нерівномірність, гетерохронність, незворотність, наявність стадії життєвого шляху людини. Роль біологічних передумов середовище в розвитку. Генетика і поведінка. Соціальне середовище як умова і джерело розвитку. Соціалізація: суть, зміст, рівні, напрями. Діяльність та спілкування як засоби соціалізації. Теорія розвивального навчання Л.С. Виготського. Вікова періодизація. Критерії вікової періодизації психічного розвитку. Новоутворення. Основні вікові періоди Д.Б. Ельконіна.

Розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного віку

Загальна характеристика пізнавальної сфери новонародженого. Становлення сенсорних систем у дітей першого року життя. Сенсорний і перцептивний розвиток в ранньому віці. Процеси інтеграції зоро-слухових, моторних, мовних реакцій і специфіка образів сприймань елементи інтеріоризації. Когнітивний і мовний розвиток. Розвиток розуміння мови. Становлення активного мовлення. Категоризація об'єктів. Експресивний жаргон. Пам'ять дітей раннього віку. Її зміст, поява довгочасної пам'яті. Мислення дітей раннього віку. Поява елементів уяви в ранньому віці. Психологія розвитку

пізнавальної сфери дітей раннього віку. Загальні умови розвитку чутливості та особливості функціонування сенсорних систем. Формування сенсорних еталонів у дошкільників. Сучасні теорії розвитку мислення. Види мислення дошкільників: наочно-дійове, наочно-образне, понятійне. Роль уявних образів у житті та діяльності дітей дошкільного віку. Особливості образів уяви. Пам'ять в системі інших психічних явищ. Види пам'яті дітей дошкільного віку. Мимовільне і довільне, смислове і механічне запам'ятання. Характеристика уваги дошкільника.

Психологічна характеристика розвитку діяльності дошкільників

Загальна характеристика розвитку діяльності дітей дошкільного віку. Розвиток спілкування в ранньому та дошкільному віці. Роль в процесах розвитку особистості дитини. Предметно-практична діяльність як провідна діяльність дітей раннього віку, її роль у появі новоутворень: «власна дія», «я», «я сам». Характеристика ігрової діяльності дітей раннього віку. Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку, її значення в появі новотворень, у розвитку самосвідомості і самооцінки. Психологічні особливості продуктивних видів діяльності дошкільників. Виникнення елементів зображувальної діяльності в ранньому віці. Різновиди зображувальної (художньої) діяльності в дошкільному віці (малювання, ліплення, аплікація, конструювання). Виникнення елементів навчальної і трудової діяльності в дітей дошкільного віку.

Розвиток емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку

Емоційний розвиток дитини на різних вікових етапах, його особливості. Основні напрямки розвитку почуттів: збагачення емоційного життя, підвищення розумності, стійкості і глибини переживань, оволодіння зовнішніми виразними засобами. Мета і мотив в поведінці дитини дошкільного віку. Розвиток довільної регуляції діяльності (за В.К. Котирло).

Психологічна характеристика індивідуально-психологічних особливостей дітей дошкільного віку

Типи вищої нервової діяльності, його динаміка (врівноваженість, гармонійність, загальмованість, збудливість, гіперактивність тощо) і особливості прояву на різних етапах дошкільного дитинства. Індивідуальний підхід до дітей з різними типологічними особливостями. Спілкування і діяльність як засоби корекції динаміки індивідуальних характеристик. Характер як відображення соціальної ситуації розвитку дитини. Причини появи дисгармонійних характерів у дітей дошкільного віку. Індивідуальні особливості дітей, їх врахування в процесах педагогічної взаємодії. Здібності і діяльність. Особливості прояву здібностей у дошкільному віці. Схильності, наявності виражених інтересів, працездатності як ознаки обдарованості. Проблеми обдарованих дітей. Умови розвитку здібностей у дітей дошкільного віку.

Розвиток особистості дошкільника

Роль соціального контексту та соціально-предметної діяльності в становленні та розвитку особистості. Роль провідних видів діяльності. Вплив

дорослих та однолітків на розвиток особистості в немовлячому та ранньому віці. Новоутворення як «я», «я сам», їх психологічний зміст. Рівень морального розвитку в ранньому віці. Криза 3-х років і зрушення в особистісній сфері дитини. Спілкування з дорослими, моделювання поведінки дітей в грі і поведінці, осмислення моральних аспектів, засвоєння моральних уявлень. Дитина в групі, характеристика міжособистісного спілкування, його зміст, психологічні процеси в групі: статус, соціальні зірки, аутсайтери, прагнення до лідерства, рефлексія, емпатія, конфлікти. Конформізм у дитячому середовищі. Емоційне самопочуття дитини в групі та його вплив на формування особистості. Проблема інтерпретації поведінки дітей дошкільного віку. Характеристика мотивів поведінки дітей дошкільного віку: пізнавальних, особистісних, ігрових, суспільних, моральних і т.д. Основні напрямки розвитку мотивів. Самосвідомість і самооцінка. Формування ієрархії мотивів як важливе новоутворення в дошкільному віці. Поняття про психологічну готовність дитини до навчання в школі, обґрунтування її необхідності. Характеристика основних компонентів психологічної готовності до школи: інтелектуальної, мотиваційної, соціальної. Внесок українських психологів у вирішення проблеми готовності дитини до школи. Показники шкільної зрілості. Психологічна характеристика дітей 6-ти років і проблеми початкового періоду навчання.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Особливості розвитку кількісних уявлень у дітей дошкільного віку, сприймання і відтворення кількості предметів дітьми раннього та молодшого дошкільного віку. Особливості формування уявлень про множину у дітей старшого дошкільного віку. Роль різних аналізаторів у формуванні уявлень про множину. Способи порівняння множин та формування у дітей уявлень про множину в різних вікових групах.

Розвиток у дітей уявлень про число, лічбу в різних вікових групах ЗДО. Особливості розвитку у дітей діяльності лічби. Розвиток у дітей дошкільного віку уявлень про число. Навчання дітей лічби вголос. Етапи лічильної діяльності, завдання навчання дітей лічби в різних вікових групах. Утворення чисел на основі порівняння множин в різних вікових групах.

Навчання дітей розв'язування арифметичних прикладів та задач. Особливості навчання дошкільників розв'язанню арифметичних прикладів та задач. Роль прикладів та арифметичних задач в розумінні сутності арифметичних дій. Види арифметичних задач, які розв'язують дошкільники. Послідовні етапи та методичні прийоми в навчанні рішення арифметичних задач та прикладів.

Формування у дітей дошкільного віку уявлень про величину та вимірювання величин. Особливості сприймання величини дітьми дошкільного віку. Завдання з ознайомлення дошкільників з величиною предметів. Методи і прийоми формування уявлень і понять про величину предметів в старшому дошкільному віці. Особливості навчання дітей елементам вимірювальної

діяльності. Ознайомлення дітей дошкільного віку із загальноприйнятими мірами вимірювання (сантиметр, метр, літр, кілограм).

Формування уявлень про форму предметів та геометричні фігури в різних вікових групах. Завдання з ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами. Методи, прийоми ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами в різних вікових групах.

Особливості часових уявлень дітей дошкільного віку. Формування уявлень про час, та «відчуття часу» у дітей дошкільного віку. Час і його особливості. Завдання з навчання дітей орієнтування в часі та формування часових уявлень у дошкільників. Методика формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку та орієнтування їх в часі.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

Мета і завдання дошкільного навчального закладу з розвитку мовлення і навчання дітей рідної мови: виховання звукової культури мовлення, розвиток словника, формування граматичної правильності мовлення, розвиток зв'язного мовлення та ін.. Засоби розвитку мовлення дитини: організація їхнього спілкування з батьками та вихователями у різних напрямках діяльності – гра, праця, художня література, використання ІКТ, мовлення вихователя й мовлення дітей. Форми навчання дітей рідної мови: різні види занять, повсякденне спілкування з дітьми.

Методи навчання мови й розвитку мовлення: дидактичні ігри та вправи, розмови, бесіди, розглядання, читання й розповідання, переказування та ін..

Значення мови в розвитку дітей раннього віку. Необхідність цілеспрямованого керівництва розвитком мовлення дітей з боку дорослих. Становлення мовленнєвої діяльності на першому році життя. Особливості підготовчого періоду; розвиток голосових реакцій, наслідування звуків мови і слів. Розвиток розуміння мовлення оточуючих, поява у дитини перших усвідомлених слів.

Особливості засвоєння слова в дошкільному віці. Завдання і зміст словникової роботи з дітьми дошкільного віку. Принципи словникової роботи. Методи і прийоми словникової роботи. Розвиток словника дітей на заняттях.

Поняття граматичної будови мови. Особливості засвоєння граматичної будови мови дітьми дошкільного віку. Типові граматичні помилки в мовленні дітей. Завдання і зміст роботи з формування граматичної правильності мовлення дошкільників. Методи і прийоми роботи з формування граматичної правильності мовлення дітей. Зміст та форми роботи з формування граматичної правильності мовлення у дітей дошкільного віку.

Поняття «діалог», «діалогічне мовлення». Завдання розвитку діалогічного мовлення в дошкільному дитинстві. Методи та прийоми розвитку діалогічного мовлення. Бесіда – основний метод розвитку діалогічного мовлення. Значення бесід. Види бесід. Тематика підсумкових бесід. Підготовка вихователя та дітей

до бесіди. Структура бесіди. Види запитань вихователя та дитячі запитання. Вимоги до запитань вихователя та відповідей дітей.

Завдання розвитку монологічного мовлення дітей. Методи та прийоми навчання дітей монологічного мовлення. Переказ літературних творів. Значення переказу. Вимоги до творів для переказу дітьми, їх підбір для дітей різних вікових груп. Види переказу. Прийоми навчання переказу літературних творів. Структурні компоненти заняття з навчання переказу. Особливості навчання переказу дітей в різних вікових групах. Поняття розповіді. Класифікація дитячих

розповідей. Послідовність введення в роботу розповідей різних видів. Прийоми навчання розповідання. Описова й сюжетна розповідь. Види таких розповідей. Методика навчання опису предметів, іграшок, картинок тощо.

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Необхідність організації куточка природи, його навчально-виховне Розміщення і обладнання куточка природи. Створення науково-природничого центру в куточку природи. Вимоги до його обладнання.

Правила підбору об'єктів для куточка природи: врахування можливостей утримання об'єкта в умовах жилого приміщення, безпечність для дітей, відповідність вимогам програм, доступність для догляду.

Види спостережень і їх зміст у кожній віковій групі. Методика організації та проведення спостережень з дітьми різного віку. Основні етапи процесу спостереження. Послідовність розгляду рослин і тварин, об'єктів та явищ неживої природи. Прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей у процесі спостереження. Підготовка вихователя до проведення спостережень.

Навчально-виховне значення праці, її своєрідність. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей. Види та зміст праці дітей у природі в різних вікових групах. Форми організації праці дітей у природі. Методика керівництва різними формами організації праці дітей різного віку.

Дидактичні ігри та їх роль в ознайомленні дітей з природою. Своєрідність дидактичних ігор, їх зміст, організація та методика керівництвами в різних вікових групах.

Бесіда як метод ознайомлення дітей з природою. Види бесід, їх зміст. Вимоги до проведення бесід, методика проведення.

Поняття про екологію, екологічну освіту, екологічне виховання. Зміст і завдання екологічного виховання дітей дошкільного віку. Сучасні дослідження О. Білан, Н.В.Лисенко, З.П. Плохій та інших науковців з питань екологічного виховання дошкільників. Виховання позитивного емоційного ставлення до природи у дітей дошкільного віку. Формування у дошкільників первинних уявлень про екологічні зв'язки в природі. Методика екологічного виховання дошкільників. Організація практичної екологічно доцільної діяльності дітей в природі. Екологічна стежина. Організація та методика проведення роботи на екологічній стежині. Сімейна екологічна стежина. Ознайомлення з правилами природокористування. Екологічні знаки. Аналіз педагогічного досвіду з проблем екологічного виховання дошкільників.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Зміст та методика навчання рухів дітей

дошкільного віку. Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики: загально розвивальні види, гімнастика зі спортивною спрямованістю, спеціально-прикладні види.

Класифікація загальнорозвивальних вправ. Методика проведення загально розвивальних вправ з дітьми дошкільного віку.

Методика проведення рухливих ігор з дітьми дошкільного віку. Характеристика рухливих ігор як засобу фізичного виховання дітей дошкільного віку. Поняття про рухливу гру, її структуру. Класифікація рухливих ігор, основні види ігор. Організація та методика проведення рухливих ігор в різних вікових групах. Значення рухливих ігор для всебічного розвитку дитини дошкільного віку.

Форми організації роботи з фізичного виховання дітей дошкільного віку. Заняття з фізичної культури - основна форма систематичного навчання дітей дошкільного віку фізичних вправ. Фізкультурні заняття в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку: значення, типи, структура. Обумовленість структури заняття щодо педагогічних завдань. Способи організації дітей для виконання основних рухів на занятті з фізичної культури. Ранкова гімнастика: значення, структура, особливості змісту в залі та на повітрі. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах.

Перелік питань

1. Розкрийте особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з творами художньої літератури. Сучасні технології ознайомлення дітей з художнім словом.
2. Особливості проведення роботи з формування правильної звуковимови з дітьми молодшого дошкільного віку. Розкрийте специфіку логопедичної роботи в сучасній ситуації навчання.
3. Охарактеризуйте вимоги до організації спостереження в різних вікових групах. Проаналізуйте спостереження як провідний метод ознайомлення дітей з природою. Назвіть вимоги до об'єкта спостереження у молодшій групі.
4. Розкрийте значення, особливості та методику проведення дослідів в процесі ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Наведіть приклади дослідів з водою для дітей старшого дошкільного віку.
5. Охарактеризуйте прийоми ознайомлення дітей з природою в умовах сільського та міського дошкільних закладах. Специфіка організації роботи в природі в літній період.
6. Схарактеризуйте сучасні методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Засоби ЗМІ та ІКТ в ознайомленні дітей з явищами природи. Визначте вимоги до проведення природничої бесіди в старшій групі.
7. Охарактеризуйте основні стилі виховання в родині. Особливості соціалізації дошкільників в умовах стратифікованого суспільства.

8. Специфіка взаємодії ЗДО з родинами в сучасних умовах. Схарактеризуйте форми адресної допомоги батькам.
9. Розкрийте особливості формування уявлень про числа у дітей дошкільного віку.
10. Теорія і методика формування у дітей часових уявлень. Роль гри у формуванні у дітей часових уявлень. Розкрийте особливості формування часових уявлень у дітей дошкільного віку.
11. Обґрунтуйте особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з геометричними фігурами. Послідовність етапів формування уявлень про геометричні фігури. Роль обстеження і практичної діяльності у формуванні знань про геометричні фігури.
12. Охарактеризуйте методи і прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з величиною. Охарактеризуйте етапи вимірювання довжини умовною міркою. Прийоми порівняння геометричних фігур.
13. Розкрийте методику навчання дітей кількісній та порядковій лічбі.
14. Дидактичні ігри і вправи з метою закріплення уявлень про величину предметів у кожній віковій групі. Структура дидактичної гри, класифікація гри.
15. Методика формування у дітей вміння орієнтуватись у просторі. Рухливі ігри як засіб формування орієнтувальних умінь. Етапи. Завдання. Методи. Помилки.
16. Методика навчання дітей розв'язуванню задач різних типів. Врахування особливостей дитячого мислення при навчанні елементам математики
17. Схарактеризуйте портрет як жанр образотворчого мистецтва. Розкрийте методику ознайомлення дітей з натюрмортом
18. Розкрийте завдання і зміст роботи з сюжетного малювання у старшій віковій групі. Охарактеризуйте завдання, спрямовані на формування різних композиційних умінь старших дошкільників.
19. Охарактеризуйте прийоми формування у дітей молодшого дошкільного віку технічних навичок аплікації. Сучасні техніки і технології роботи з папером.
20. Охарактеризуйте прийоми формування у дітей молодшого дошкільного віку технічних навичок аплікації. Розкрийте методику навчання роботи з ножицями.
21. Охарактеризуйте особливості створення художнього образу дошкільниками.

4. Список рекомендованої літератури для самостійної підготовки до вступного іспиту.

1. Базовий компонент дошкільної освіти України : схвал. рішенням колегії М-ва освіти і науки, молоді та спорту України 04.05.2012 р. № 5/2-2 ; Інформ. зб. та коментарі М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. 2012. № 13/15. С. 43–64.
2. Бех І., Зайцева Л. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2013. № 1. С. 2–5.
3. Беленька Г.В. Віконечко в природу: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. К.: Сім кольорів, 2014. 56 с.

4. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. К.: Видавничий дім «Слово». 2013. 670с.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти [Текст]. 4-те вид., доопр. і доп. Х.: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с. (Сучасна дошкільна освіта).
6. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Х. : Вид. група «Основа», 2013. 222 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
7. Гавриш Н. Відійти від подвійних стандартів. Дошкіль. виховання. 2013. № 7. С. 11–17.
8. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
9. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років /наук. кер. проекту В.О.Огнев'юк ; авт. кол. : Г.В.Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.:Г.В.Беленька, М.А.Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. 304с.
10. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2016. 160 с.
11. Дошкільна педагогіка: підручник / Тамара Поніманська. 4-те вид., переробл. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 408 с. (Серія «Альма-матер»).
12. Дошкільнятам про світ природи: Старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька Т.С. Науменко, О.А. Половіна,. К.: Генеза, 2013. 112 с. (Настільна книжка вихователя). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист МОН України від 12.07 2013 р. № 1/11-11415).
13. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с.
14. Крутій К. Л., Каплуновська О. М. Коуч-зшиток з неформальної освіти / ГО «Академія розвитку особистості». Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 160 с.
15. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти: методичний посібник / упоряд.: Н. М. Шаповал, В. О. Левченко, Г. М. Остап'юк та ін.; за заг. ред. Н. М. Шаповал, О. М. Кулик, Т. В. Киричук. 3-тє вид., зі змін. Тернопіль: Мандрівець, 2021. 184 с.
16. Нові форми роботи з батьками дошкільників / авт.-упоряд. Л. М. Витовтова, В. О. Маренич. Х.: Вид. група «Основа», 2022. 159 с. (Серія «Новий Базовий компонент»).